

Vergaderjaar 2017–2018

34 775 VII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2018

Nr. 59

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 maart 2018

Naderende gemeenteraadsverkiezingen

Duizenden kandidaat-raadsleden en wethouders maken zich momenteel klaar om na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart een rol te gaan spelen in onze gemeenten. Deze mensen vormen de ruggengraat van onze representatieve democratie. Zij vervullen eervol, doch veeleisend werk en verdienen erkenning en toerusting. Dat geldt in het bijzonder voor de circa 8.500 raadsleden, die hun politieke functie veelal erbij doen naast hun reguliere baan. We moeten trots en zuinig zijn op deze mensen. Dat geldt ook voor degenen die aantreden na de verkiezingen in provincies en waterschappen volgend jaar.

Mensen maken het bestuur: investeren in politieke ambtsdragers

Mensen maken het bestuur en een goed bestuur is essentieel voor een vitale democratie.¹ Cruciaal dus dat er voldoende goede mensen instromen en dat de mensen in functie toegerust en ondersteund worden om de lastige rollen en toenemende verantwoordelijkheden die zij hebben, te vervullen. Het is van belang dat zij daarbij voldoende ondersteund worden. Het moet – net als bij sommige andere beroepen – vanzelfsprekend worden voor raadsleden om te investeren in de eigen toerusting.

¹ Op de Global democracy ranking staat Nederland op de 6^e plaats van een totaal van 113 landen die door Freedom House als (geheel of gedeeltelijk) vrij zijn gekenschetst. De kwaliteit van de democratie wordt daarin voor het grootste deel bepaald op basis van de mate van vrijheid en andere karakteristieken van het politieke systeem en voor een deel aangevuld met de prestaties op een aantal niet-politieke dimensies (sekseverhoudingen, economie, kennis, gezondheid en milieu). Op de Human Development Index staat Nederland op plaats 7 van een totaal van 188 landen.

Ik wil daarbij benadrukken dat het raadswerk een vorm van lekenbestuur is en dat wat mij betreft ook moet blijven. Dat betekent wel dat we actie moeten ondernemen het raadslidmaatschap toegankelijk en aantrekkelijk te houden.

Lokale volksvertegenwoordigers ervaren nu vaak onvoldoende tijd, ondersteuning en mogelijkheden om het werk goed te doen. Dat geldt in het bijzonder voor volksvertegenwoordigers uit kleine gemeenten, van kleine fracties en van lokale partijen. Er liggen grote opgaven, zoals de decentralisaties in het sociaal domein, de invoering van de Omgevingswet, regionale samenwerkingsverbanden en het tegengaan van ondermijning in democratie en bestuur. Ook in het samenspel met inwoners wordt steeds meer een andere inzet van raadsleden gevraagd. Dit maakt het lastig het raadslidmaatschap te combineren met werk, gezinsleven en andere verplichtingen. Het raadslidmaatschap staat daarnaast niet hoog in aanzien. Door al deze factoren staat de toegankelijkheid en de aantrekkelijkheid van het raadswerk onder druk. Deze ontwikkelingen zijn in verschillende advies- en onderzoeksrapporten² gesignaleerd, alsook in het ronde tafel gesprek in Uw Kamer op 8 maart jl.

Actieprogramma versterking lokale democratie

Met het Actieprogramma Versterking Lokale Democratie en Bestuur wil ik investeren in een sterke lokale democratie en een betere positie van politieke ambtsdragers. Ik zet daarbij nadrukkelijk in op drie lijnen: het versterken van de relatie tussen kiezer en gekozen, het toerusten van politieke ambtsdragers en de weerbaarheid van de lokale democratie. Mijn plannen met het Actieprogramma ontvangt u, zoals is toegezegd, nog voor de zomer. In deze brief ga ik in op urgente en lopende acties om lokale politieke ambtsdragers, raadsleden in het bijzonder, beter toe te rusten. Het gaat bij die toerusting zowel om de randvoorwaarden die het mogelijk maken het politieke ambt uit te oefenen (rechtspositioneel en financieel), om professionele ondersteuning met scholing en opleiding, maar ook om voldoende inhoudelijke ondersteuning voor raden en fracties vanuit griffie, ambtenarenapparaat of Rekenkamer.

Een vliegende start voor nieuwe raadsleden en wethouders met inwerk- en opleidingsprogramma's

In samenwerking met de VNG, Raadslid.nu en de Vereniging van Griffiers (VvG) heb ik in de afgelopen maanden een basis scholings- en professionaliseringsaanbod ontwikkeld om raadsleden een vliegende start te laten maken na de gemeenteraadsverkiezingen.³ Via de griffiers zijn modules beschikbaar gesteld voor een vernieuwd inwerkprogramma. Op een nieuw digitaal leerplatform kunnen raadsleden na 21 maart a.s. tijd en plaats onafhankelijk leren en actuele informatie en verdiepende kennis vinden die voor hun raadswerk van belang is. Bijvoorbeeld op rollen en instrumenten, integriteit en weerbaarheid, regionale samenwerking, sociaal domein, burger- en overheidsparticipatie, veiligheid en de Omgevingswet. De VvG en Raadslid.nu brengen, met steun van BZK, het inwerkprogramma, opleidingsprogramma en bijbehorende ondersteuningsaanbod bij alle griffierskringen actief onder de aandacht.

² Zie bijvoorbeeld de rapporten van de Rob: «15.9» en «Niet alleen ambt, ook een ambacht», het rapport van de VNG-denktank «Maatwerkdemocratie», het rapport van de VNG commissie Van den Donk «Op weg naar een meervoudige democratie», Het rapport «Maak Vershil», Studiegroep Openbaar Bestuur (2016). Of het Belevingsonderzoek onder decentrale volksvertegenwoordigers, BZK, 2015.

³ Nav de Motie van het lid Wolbert (18 november 2015), Kamerstuk 34 300 VII, nr. 34. is een actieprogramma gestart ter versterking van de positie van raadsleden. Deze activiteiten vloeien uit dat actieprogramma voort.

De Motie van het lid Van der Graaf verzoekt de regering te onderzoeken hoe de opleidingsmogelijkheden van raads- en statenleden kunnen worden versterkt en daarbij ook te kijken naar de optie van een persoonlijk opleidingsbudget voor raads- en statenleden.⁴ Inzet is bestaand aanbod door te ontwikkelen tot een sluitend, samenhangend en eigentijds opleidings- en ondersteuningsaanbod voor alle decentrale volksvertegenwoordigers, bestuurders en de instituten waar zij deel van uitmaken. Deze inzet pleeg ik in het kader van het Actieprogramma Versterking Lokale Democratie en Bestuur.

Ook aankomende wethouders worden extra ondersteund, voorbereid en opgeleid. Aanvullend op de toerusting die beschikbaar is vanuit politieke partijen biedt de Wethoudersvereniging⁵ met steun van BZK een algemeen opleidings- en ondersteuningsaanbod om als wethouder een goede start te maken. Met daarin een inwerkprogramma, basale kennis en informatie over rollen en verantwoordelijkheden, rechtspositie, integriteit, ondermijning, omgaan met agressie en geweld. Ook worden een post-hbo leergang en actualiteitencolleges, intervisie en masterclasses aangeboden.

Versterken van integriteit en een weerbaar bestuur

Bestuur en politieke ambtsdragers moeten veilig en niet verstoord door ongewenste invloeden kunnen werken. Over het versterken van de integriteit in het lokaal bestuur, screening van ambtsdragers en de aanpak van aanhoudende bestuurlijke problemen, ontvangt u op korte termijn de door mij toegezegde brief.

Vergroten bereik Raad in beraad en Democratie testlabs

Gemeenteraden worden ondersteund om met elkaar het gesprek te voeren over rolneming en goed samenspel. Tientallen gemeenten zijn de afgelopen periode in de trajecten «Raad in beraad» en «democratie testlabs» begeleid in hun zoektocht naar de positionering en rolneming van de raad, versterking van de lokale democratie, versterking van de gemeenteraad en de rol van de lokale driehoek burgemeester-griffier-gemeentesecretarissen. De inzichten van de testlabs worden door deelnemende gemeente aangeboden aan hun nieuwe raden en colleges. Daarnaast worden de algemene lessen en concrete resultaten voor alle gemeenten toegankelijk gemaakt via www.lokale-democratie.nl. In het kader van het Actieprogramma versterking lokale democratie wil ik het bereik van deze instrumenten vergroten.

Grip op regionale samenwerking

Ook zet ik in op verbetering van de politieke verantwoording over gemeentelijke samenwerking. Zoals toegezegd tijdens de begrotingsbehandeling kom ik dit voorjaar met een beleidsbrief over de Wgr naar aanleiding van de afspraak over de Wgr in het regeerakkoord.

Afspraken maken over een passende vergoeding voor het raadswerk

Een passende vergoeding maakt het mogelijk tijd vrij te maken voor het raadswerk en bevordert daarmee de aantrekkelijkheid van deze politieke functie. Zoals toegezegd aan de Tweede Kamer bij de begrotingsbehandeling, ben ik met de VNG in gesprek om de vergoeding voor raadsleden in kleine gemeenten te verhogen. De vergoedingen voor raadsleden in

⁴ kamerstuk 34 775 VII, nr. 24.

⁵ beroeps- en belangenvereniging voor wethouders

kleine gemeenten zijn nu niet in verhouding met de vergoedingen voor raadsleden in grote gemeenten, zoals ook veelvuldig aan bod kwam in het rondetafelgesprek in Uw Kamer op 8 maart j.l. Veel van het raadswerk is echter vergelijkbaar en kost evenveel tijd. Dit voorjaar nog verwacht ik u nader te kunnen berichten over de gemaakte afspraken.

Moderniseren rechtspositie

Samen met de bestuurlijke koepels en beroepsgroepen moderniseer en harmoniseer ik de rechtspositie van decentrale politieke ambtsdragers. Daarbij kijk ik bijvoorbeeld naar een eenduidiger aanspraak op reiskostenvergoeding, ruimte voor oriëntatie op de loopbaan na de raadsperiode, de hoogte van de toelage voor «zware commissies» (zoals de vertrouwenscommissie, de onderzoekscommissie en de rekenkamerfunctie) en het werk voor fractievoorzitters. Verder zijn in 2016 en 2017 de effecten van de wetgeving die een gevolg was van de adviezen van de commissie Dijkstal geëvalueerd. Het onderzoeksrapport met kabinetsreactie stuur ik u op korte termijn toe.

Tot slot. Het is belangrijk dat politieke ambtsdragers, sleutelfiguren in de lokale democratie, de erkenning en toerusting krijgen die ze nodig hebben om hun eervolle maar ook lastige taken adequaat uit te oefenen. Ik kan niet vaak genoeg benadrukken hoe belangrijk het is hierin te investeren. Samen met decentrale overheden, bestuurlijke koepels, beroepsverenigingen van politieke ambtsdragers, (bestuurdersverenigingen van) politieke partijen en andere relevante partners, zet ik in op een meer duurzame toerusting en ondersteuning van politieke ambtsdragers, raadsleden voorop.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren